

Statsminister Gro Harlem Brundtland

Foredrag på Kartellkonferansen

Gol, 24. november 1993

EUROPA MOT ÅR 2000

Den mest takknemlige delen av politisk arbeid er å trekke opp visjonene - å forme de mål vi setter oss. For tre uker siden vedtok de sosialdemokratiske partiene i EF og de fire søkerlandene et manifest der vi former våre visjoner for Europa mot et nytt århundre.

Vi ønsker et Europa der folk lever i fred og sikkerhet - der alle som ønsker det har arbeid og der det vi skaper fordeles rettferdig. Vi ønsker et Europa bygget på solidaritet der innbyggerne har rett til velferd, helse og utdanning. Vi ønsker et Europa med handlekraft som kan rydde opp i miljøproblemene og stave ut en ny kurs som sikrer bærekraftig utvikling for kommende generasjoner. Vi ønsker et Europa som kan ta en ledende rolle i arbeidet med å hjelpe den fattige del av verden til utvikling. Vi ønsker et Europa som kan utvikle et nært samarbeid mellom landene slik at vi sammen kan klare alle de oppgavene vi ikke kan mestre hver for oss.

Kjenner dere dette igjen? Ja - det er jo de samme visjonene som preger vårt partiprogram.

Visjonen er viktige for holde blikket hevet mot de mål vi vil nå. Det er langt mer krevende å finne ut hvordan vi kan nå de mål vi setter oss for Europa - og for Norge - mot år 2000. Men det er også dette vår Europa-debatt bør handle om. I dag står Europas framtid på dagsorden i alle europeiske land. Det finnes ingen fasitsvar - de finnes heller ikke i Maastricht-traktaten. Den europeiske union er en ramme for politisk samarbeid mellom demokratiske land i Europa, den er ikke et veikart som peker videre om landene går feil ved de mange veikryss de vil møte i årene som kommer.

Som sosialdemokrat tror jeg på vår evne til å forme framtiden. Hvilken politisk kraft skal kunne peke vei ut av de problemene Europa sliter med? Kommunismen og nyliberalismen har spilt politisk fallitt. De har mislykkes, både med å skape økonomisk velstand, frihet og framtidstro. Nå knyttes håpet til det europeiske sosialdemokratiet. Det er de sosialdemokratiske kreftene i EF som har presset på

for å sette sysselsetting øverst på dagsorden. Det er de sosialdemokratiske partiene som ser betydningen av å gi samarbeidet en sosial dimensjon.

I debatten om Europas framtid fokuserer vi gjerne på de store begivenheter, og de har det vært mange av de siste årene. Samarbeidet i Europa skal utvikle en ny kurs. Vi har et toppmøte i Europarådet bak oss. EF-landene skal utvikle sitt samarbeid på grunnlag av Maastricht-traktaten. Foran oss ligger et toppmøte i NATO som skal se alliansens rolle i lys av et helt endret Europa nå etter at den kalde krigen er over.

Men det skjer også et arbeid mer i det stille som ikke når avisoverskriftene, men som likevel er med på å legge grunnlaget for det framtidige Europa.

For to uker siden var jeg til stede på et seminar om miljø og sysselsetting som EF-kommisjonen og det belgiske EF-formannskapet arrangerte for industri, fagbevegelse, myndigheter og miljøorganisasjonene i EF. Det handlet om hvordan man kunne fylle de ambisiøse miljømålene i Maastricht-traktaten med innhold. Landene i Europa har langt å gå på miljøområdet, og de trenger forpliktende samarbeid for å komme videre. Da ligger det en mulighet i EF-samarbeidet som dekker et så bredt arbeidsfelt at landene kan se tiltak og konsekvenser i sammenheng - enten det handler om bruk av skatter og avgifter, endring av forbruksmønster eller utvikling av infrastruktur og industri.

Det oppløftende var å høre at diskusjonen engasjerte representanter for 12 land. Diskusjonen i denne kretsen sto ikke tilbake for de diskusjonene vi selv fører. Men at så mange land satt sammen understreker det avgjørende poeng at ikke noe land kan sikre bærekraftig utvikling alene. De løftene vi tar må gjelde tilstrekkelig mange land, slik at belastningene med å endre kurs blir likelig fordelt. Vi tok et langt skritt i Norge da vi innførte CO₂-avgiften. Men vi måtte innse at det var grenser for hva vi kunne pålegge våre bedrifter dersom ikke konkurrentene fulgte etter. På seminaret sa jeg klart fra at EF burde følge etter med en felles CO₂ avgift. Det er faktisk slik at et lite skritt i EF kan være langt viktigere enn et stort skritt i Norge. Og EF kan sette ambisiøse mål. Det hadde ikke vært mulig å få til strengere krav til utslipp fra biler i Europa om ikke EF-samarbeidet hadde satt mål for de land som lå lengst etter.

Det er langt på vei i disse diskusjonene det vil avgjøres om Europa kan få en vekstmodell som er bærekraftig. Og det Europa får til vil ha stor betydning langt utenfor Europas grenser. Har vi ambisjoner for miljøet er det derfor svært problematisk å si at det EF foretar seg har liten betydning.

Et annet område jeg vil trekke fram er arbeidet for en sterkere europeisk samordning i kampen mot ledigheten. Over 20 millioner mennesker går uten arbeid i de europeiske OECD-landene. Ingen kan si at dette er en oppgave som hvert land får løse hver for seg - selvom nasjonale tiltak fortsatt er av stor betydning for arbeidsmarkedet. Vi må føre en riktig politikk på hjemmebane - slik vi viser at vi greier i Norge - og samtidig se på felles tiltak for å styrke den økonomi og det marked vi alle er avhengige av.

Det et land gjør i den økonomiske politikken kan få store konsekvenser for vekst og sysselsetting i nabolandene. Det kan vi ikke lukke øynene for. Derfor er det så viktig med en del felles holdepunkter for størrelser som offentlig budsjettunderskudd, gjeld og prisstigning - og ikke minst ordninger som sikrer valutastabilitet. Sosialdemokratiske partier og fagbevegelse i Norden har gjennom SAMAK-rapporten pekt på at vi kan hente mye gjennom samordnede tiltak i Europa. For vi er på feil kurs når landene i Vest-Europa betaler sine arbeidsledige over 800 milliarder kroner i passiv støtte, mens en lang rekke oppgaver fortsatt er uløste. Vi har vist i Norge at vi kan få til en omplassering fra passive overføringer til aktive investeringer og utbygging av velferdstjenester. Dette er en stor utfordring for EF-landene, og om man lykkes kan det få positive ringvirkninger for alle landene.

For ett år siden tok Norge initiativet til at EFTA- og EF-landene samordnet sine tiltak mot ledigheten. Vi har kommet med våre innspill til den hvitbok om vekst og sysselsetting som EF-Kommisjonen forbereder til toppmøtet i EF i begynnelsen av desember. EF-Kommisjonen vil vise at EF-landene kan halvere ledigheten om de satser sammen på investeringer og felles tiltak som kan få mer ut av innsatsen og gi bedre vekst. Europa har ennå mye arbeid å gjøre for å vri skattlegging fra ressurser vi bruker for lite - nemlig arbeidskraft - til ressurser vi bruker for mye - som ikke fornybare naturressurser.

Det er de som sier at flertallet av dagens EF-land er styrt av høyreorienterte regjeringer, og at vi som har et sosialdemokratisk grunnsyn ikke bør ta del innenfor EF-samarbeidet.

Men burde vi ikke tenke stikk motsatt? Vi har meningsfeller i EF - de kjemper for de velferdsordninger som vi vet er så viktige om vi skal ta vare på solidaritet og en rettferdig fordeling. I denne kampen ønsker de å ha de nordiske landene ved sin side. De kjemper for betydningen av en aktiv offentlig sektor. De kjemper mot at velferdsordninger og sosiale ordninger kommer øverst på kuttlisten i vanskelige tider. Disse interessene deler vi. Vi vet at en lang rekke av de oppgaver våre samfunn skal møte ikke kan løses av markedskreftene alene. Tvert i mot vil mye av den etterspørsel vi trenger måtte komme fra det offentlige og gjennom politiske prioriteringer og beslutninger.

Her går miljøinteressene sammen med sysselsettingbehovene. Miljøgodene er ikke bare private goder, de er framfor alt fellesgoder. Markedskreftene vil ikke alene kunne bestemme eller fremme fellesgodene. Bare et aktivt demokrati og framsynte politiske beslutninger kan legge rammene for dem.

I dag er fokus rettet mot om Norge bør bli medlem av EF eller ikke. Den debatten skal vi fortsette og utdype. En endelig avgjørelse skal det norske folk først ta når forhandlingsresultatet foreligger.

I det siste - senest under Nei til EFs landsmøte - har vi fått høre at det er ulogisk å stille krav til forhandlingsresultatet dersom man mener EF er viktig for fred og sikkerhet. - Om fred er hovedargumentet bør alt annet være uviktig, blir det hevdet av enkelte. Jeg forstår ikke det resonnementet. For de som mener at Norge ikke bør bli medlem av EF har vel mer en ett argument for sitt syn? For min del mener jeg at det vil styrke Norges sikkerhet å bli medlem av EF. Men samtidig mener jeg at et godt resultat for Kyst-Norge er avgjørende for om Norge kan og bør bli medlem i denne omgang.

Dessuten er det også viktig for sikkerheten å ha et robust næringsgrunnlag for befolkningen langs hele kysten og i distriktene. Det gjør inntrykk på en belgier når vi forteller at Finnmark som deler grense med Russland har 70 000 innbyggere på et område som er 1 1/2 ganger Belgias størrelse - et land med 10 millioner innbyggere. Det illustrerer at bosettingen i Nord også har en sikkerhetsdimensjon.

Det sier seg selv at Norge må ha andre løsninger der forholdene i vårt land skiller seg betydelig fra de 12 landene som har utviklet EF siden 1957. EFs fiskeripolitikk er ikke utviklet av land som har fiskeressurser i nordlige farvann. Vår avhengighet

av fiskeressursene og våre gode erfaringer med en bærekraftig fiskeriforvaltning bør også være naturlige deler av den framtidige fiskeriforvaltning i de nordlige farvannene utenfor vår kyst.

EFs landbrukspolitikk er ikke utviklet av land som har vanskelig klima, få vekstdøgn, spredt bosetting, og lav selvforsyningsgrad. Derfor trenger vi løsninger som gjør at Norge kan ta sin naturlige plass i et EF av 16 land og vi trenger tid til å foreta de tilpasninger som blir nødvendige. Disse løsningene har Regjeringen tro på at forhandlingene kan gi oss, for de representerer ikke hindringer for det videre samarbeidet i EF.

EF-landene vet at Norge støtter arbeidet for å bidra til økonomisk utjevning mellom Nord og Sør i Europa. Men solidaritet og utjevning på tvers av grensene i Europa kan ikke fremmes på bekostning av større forskjeller i vårt eget land. Det har heller aldri vært slik at noe land har tapt på å gå med i fellesskapet. De små forskjellene i Norge fra Nord til Sør er resultat av flere tiårs aktiv fordelingspolitikk. Denne politikken vil vi videreføre, og våre tradisjoner på dette området vil vi ta med oss inn i EF. Norske posisjoner på landbruks-, fiskeri og distriktsområdet må også leses på denne bakgrunn.

Men i påvente av forhandlingsresultatet kan vi ikke la debatten om Europas utvikling ligge. Vi trenger en bred debatt om de utfordringer vi står overfor og hvordan vi kan møte dem. Arbeiderpartiets rådslag om Europa-politikken tok som utgangspunkt at Norges framtid er stadig mer påvirket av det som skjer i landene rundt oss. Vi kan ikke snakke om Norges framtid uten å ha en mening om Europas framtid. Vi kan ikke se for oss politisk styring nasjonalt, uten også å ha meninger om politisk styring internasjonalt.

De siste årene har stadig tydeligere vist hvor sterkt vi blir påvirket av det som skjer utenfor våre grenser - utenfor det norske geografiske område der vi selv bestemmer. Vår nasjonale selvråderett rekker et stykke på vei, men ikke helt fram til de mange forhold utenfor Norge som får direkte betydning for vår egen hverdag. Det handler om krefter som påvirker vår sikkerhet, vår velferd, våre arbeidsplasser og vårt miljø.

Norge trenger internasjonalt samarbeid. Få land er som vårt avhengig av og tilhenger av sterkt engasjement i de organer som er opprettet for å fremme fred og internasjonal rettsorden. Vi deltar allerede i over hundre internasjonale

organisasjoner og det har vært bred enighet om den samarbeidslinje som har vært fulgt. Hovedregelen i det tradisjonelle internasjonale samarbeidet er at alle må være enige dersom vedtak skal kunne fattes. Slike ordninger medfører at ingen land blir bundet av vedtak de ikke har vært med på å stemme for. Dermed er det blitt slik at de land som vil minst ofte bestemmer mest ved at de kan forhindre fornuftige vedtak. Dette er ikke det mest effektive, det sier seg selv. Når det gjelder f.eks. miljøspørsmål gir enstemmighetsregelen en form for veto-rett til miljøsinkene. Det er ikke i vår interesse.

De samarbeidsordninger som står høyest i kurs bygger imidlertid ikke på enstemmighet. Vedtak i FNs sikkerhetsråd binder alle FNs medlemsland når fredens sak krever det. De internasjonale domstoler treffer vedtak som binder landene, og regler om flertallsvedtak finnes i en rekke internasjonale avtaler.

Den brytningstiden vi nå gjennomlever er sammensatt. Samarbeidsordninger som ble i en annen tid, må sees i et nytt historisk lys. Etter den kalde krigen har organisasjonene mellom landene i den gamle Sovjet-blokken brutt sammen. Det skjedde med Warszawa-pakten og COMECON, ja det rammet til og med hele den store Sovjetunionen som gikk i oppløsning på få måneder. Det politiske og historiske grunnlaget for organisasjonene var borte.

I Vest-Europa skjer det noe annet. De organisasjonene som vokste fram etter krigen ble alle skapt som svar på kriser og brytninger. De knyttet bånd mellom demokratiske land. Nå opplever vi at organisasjoner som ble til under den kalde krigen kan finne nye og viktige roller i det nye Europa.

Europarådet skulle hindre at det oppsto nye diktaturer i Europa. Nå er Europarådets kanskje viktigste rolle å hindre holdningsmessige utglidninger, rasisme og intoleranse.

NATO skulle trygge Vesten mot overfall fra Sovjetunionen. Faren for et slikt angrep har aldri vært mindre. Utfordringen nå er å sikre mot ukjente sikkerhetstrusler med etnisk eller nasjonalistisk opprinnelse.

KSSE , konferansen for sikkerhet og samarbeid i Europa som i dag omfatter over 50 land, deriblant USA og Russland, ble et viktig verktøy for å holde kontakten mellom

de to sider i et delt Europa. Den oppgaven er fortsatt av stor betydning, selv etter at den politiske delingen opphørte.

Så har vi EF. Også EF ble til som svar på en krise. Gjennom å knytte tettere sammen økonomi og tungindustri i gamle fiendeland ville man sikre at krig aldri mer skulle bli mulig. Det målet har man lyktes med. Siden har EF utviklet seg fra 6 til 12 medlemmer med gradvis flere samarbeidsområder og tettere samarbeid. Demokratiske forkjempere i tre tidligere europeiske diktaturer, Hellas, Spania og Portugal, så deltakelse i EF som det viktigste redskap for å utvikle demokratiet. I dag er det ikke KSSE eller Europarådet de nye demokratiene i Sentral- og Øst-Europa orienterer seg mot, det er EF.

EF er den mest omfattende internasjonale samarbeidsorganisasjon vi kjenner. Her kombineres tradisjonelt samarbeid mellom land basert på enstemmighet, med utvikling av enda tettere samarbeid der landene på bestemte områder også kan ta beslutninger ved brede flertallsavgjørelser. Da kan et land bli nedstemt, selv om det sjelden skjer. Men det er ikke lenger den som vil minst som bestemmer mest.

Et springende punkt for Europas utvikling blir om Europas land greier å utvikle et samarbeid som gir svar på de utfordringer vi møter. Filosofen Kant pekte for to hundre år siden på at selv om man oppnådde sivilisert styre i hvert land, så ville det ikke bli slutt på lidelse og nød før det var innført siviliserte forbindelser mellom landene. Vi kan gjøre en liknende observasjon i dag, i en tid da kreftene virker enda sterkere på tvers av landegrensene og der selv de største landene ikke greier å løse oppgavene alene.

Dette betyr ikke at det hvert land gjør blir mindre viktig i årene framover. Jeg har pekt på at vår egen økonomiske politikk, samarbeidet mellom partene i arbeidslivet og satsing på utdanning får avgjørende betydning for utviklingen på arbeidsmarkedet. De miljøkrav vi stiller til industrien og husholdningene får direkte betydning for det lokale miljøet. Vi avgjør selv utviklingen av vår egen velferdspolitik.

Det samme gjelder utviklingen av norsk offentlig sektor. Det er vanlig å oppfatte det slik at EØS og EF medfører nye utfordringer for offentlig sektor. Det er riktig, men det er viktig å peke på at det som skjer ikke er noe helt nytt. Vi kan trekke linjer tilbake til 1950-årene da vi gjennom OECD, GATT og EFTA-medlemskapet gikk inn

i arbeidet om internasjonale spilleregler for økonomi og handel mellom landene. EØS videreutvikler denne tradisjonen. Det samme er tilfelle for et eventuelt EF-medlemskap. En aktiv offentlig sektor er ikke et sær-norsk fenomen - i internasjonal sammenheng er det snarere et særeuropeisk fenomen. Selv om det er forskjeller fra land til land - så er likhetene - både hva gjelder oppgaver og verdigrunnlag - mer iøyenfallende når vi sammenlikner med offentlig sektor i USA, Japan og de nyindustrialiserte landene.

Det vi opplever i Europa i dag - og det er uavhengig av vårt forhold til EF - er framveksten av et bredt samarbeid på tvers av landene der de aller fleste politikkområdene får direkte kontaktflater mot andre land. Det som i mange år var en helt naturlig nærkontakt med resten av Norden , er i dag en stadig mer naturlig nærkontakt med resten av Europa.

I et slikt perspektiv er det ikke bare de utadvendte delene av næringslivet - men forvaltningen, også de deler som er innenriksorientert, som blir berørt. Det er offentlig forvaltning som utformer og iverksetter de vedtak som fattes i samarbeid med andre land. Vår egen desentralisering her hjemme har ført til at også fylkeskommunene og kommunene blir berørt. Den samlede offentlige sektor er det sentrale bindeleddet mellom det indre marked, EØS-avtalens bestemmelser og alle andre aktører i samfunnet.

Dette vil stille krav til offentlig sektors evne til å informere og veilede om de vedtak som fattes. Og det vil stille krav til at offentlig sektor har øyne og ører åpne til å plukke opp nærings- og arbeidslivets interesser. En aktiv og slagkraftig offentlig sektor med viktige ansvarsområder er derfor et fortrinn vi skal og vil ta vare på, også med henblikk på å lykkes i samarbeid og konkurranse i Europa.

I den politiske debatten høres ofte begrepet EF-tilpasning av offentlig sektor. Det er et merkelig begrep som det bør ryddes opp i. For offentlig sektor i de europeiske land er utviklet og innrettet i henhold til nasjonal kultur og historie. Nærmere 40 års EF-samarbeide har ikke medført harmonisering av EF-landenes offentlige sektorer. Størrelsen på offentlig sektor varierer og de oppgavene offentlig sektor utfører er forskjellige - og slik vil det fortsatt være.

Mange, og særlig de som har sitt utgangspunkt i offentlig sektor, er opptatt av hvordan skatte- og avgiftspolitikken vil bli berørt. Det er landets myndigheter som selv bestemmer skattenivået for personer og bedrifter.

Avgiftene kommer i en annen stilling fordi de i så sterk grad får betydning for handelen mellom landene. Når handelen går fritt på tvers av landegrensene er det grenser for hvor store avgiftsforskjellene kan være. EF-landene har ikke utviklet en felles avgiftspolitik. Vi ser at momssatsene varierer fra land til land. Danmark økte f.eks. for ikke lenge siden sin momssats til 25%. På noen områder har landene blitt enige om minimumssatser for å hindre åpen konkurranse i reduserte avgifter. Det er også regler mot at landene kan bruke avgifter mot andre lands produkter for å forfordle sine egne.

I denne debatten skal vi ikke glemme at det faktisk er av større betydning for Norge hva våre nærmeste naboer gjør. Om Sverige reduserer sine avgifter får det betydning for de mange hundre tusen nordmenn som bor under en times kjøring fra svenske butikker og kjøpesentra.

Regjeringens mener at vi innen rammen av et EF-medlemskap kan sikre det samme inntektsgrunnlag fra skatter og avgifter som utenfor EF. Det er en feilaktig framstilling når f.eks. SV summerer opp de inntektsbortfall de mener å se av et medlemskap og konkluderer med at dette er tapte penger. Norge kan på en lang rekke områder endre sammensetningen av skatter og avgifter. Dette har vi allerede vist gjennom å legge sterkere vekt på bruk av miljøavgifter.

Viktige oppgaver for morgendagens Norge løser vi best selv. Men det vi greier hjemme er ikke nok, det er poenget. Den økonomiske politikken i andre land får stor betydning for våre eksportmarkeder og vårt rentenivå. Utslippene fra andre land påvirker vårt miljø, 90% av luftforurensningene kommer drivende utenfra. Heller ikke vår egen velferd kan vi se uavhengig av det som skjer rundt oss. I økonomiske nedgangstider øker presset for lavere kostnader. Da er det viktig at det er politiske krefter som peker på andre alternativer enn lettvinne kutt i velferdsordninger og sosiale rettigheter.

Dette handler om hvordan demokratiet og folkestyret skal utvikles videre. I dag er det EF som tilbyr Europas land virkemidler til å ta mer effektive beslutninger sammen. Dette var en avgjørende for min anbefaling av at Norge burde søke

Ikke alle EF-motstandere ønsker at EF forsvinner. Det er nok mange som mener at alternativet for Norge er å fortsette som før, mens noen mener vi kan nøye oss med EØS-avtalen. Det grunnleggende spørsmål blir da hva vi skal forstå med "å fortsette oss som før" når så mange forhold er i grunnleggende forandring.

De som ønsker seg et Europa uten EF ønsker å tegne et nytt Europa med blanke ark. Det kan være interessant nok rent teoretisk, men det gir få svar på de virkelige utfordringene vi står overfor. Om EF forsvant ville det være fordi samarbeidet hadde brutt sammen - revet i stykker av interne konflikter. Det ville høyst trolig ikke være som følge av at landene var innstilt på mer samarbeid og felles løft, men som følge av at nasjonalistiske krefter vinner fram og landene vender hverandre ryggen.

I dag preges Europa av usikkerhet. I kjølvannet av økonomiske nedgangstider, høy arbeidsledighet og krig på Balkan vokser misnøyen med det politiske system. Misnøyen retter seg mot politikere og mot demokratiet.

I slike tider blir det lettere gjennomslag for enkle budskap, selv om det ikke finnes enkle svar. Det blir lettere jakt på syndebukker, selv om det ikke finnes enkle årsaker til problemene. Det blir lettere slik at land og folkegrupper vender seg innover, selv om den gjensidige avhengigheten aldri har vært større. Det blir lettere utslag av farlig nasjonalisme, selv om Europa har erfart hvor farlig det kan være.

Det er svært vanskelig å se at Norge kan komme bedre ut om EF gikk i oppløsning. Det er vanskelig å se at et Europa der landene går hver for seg vil være rede til større løft for miljø, sysselsetting og utvikling slik mange ønsker seg. Derfor bør det være i Norges interesse at EF lykkes. Europa, med alt sitt mangfold, trenger en samarbeidsorganisasjon som binder sammen.

Det EF som skal utvikle seg videre bygger på at det samler selvstendige stater til samarbeid. På noen områder fører landene felles politikk, på noen områder treffer de vedtak ved flertallsavgjørelser og på andre områder kreves det enstemmighet. Men felles for hele samarbeidskonseptet er at det bygger på landenes vilje til samarbeid. Mange bruker uttrykket å avgi suverenitet. Det kan lett gi gale assosiasjoner. For hvem og hva har man i så fall gitt suvereniteten til? Ikke til et annet land eller organisasjon som vi ber om å bestemme for oss. Det man har gjort på utvalgte områder er å fatte felles beslutninger - eller å dele suverenitet, nettopp i troen på at det øker hvert lands samlede mulighet til å nå sine mål.

Den tyske forfatningsdomstolen har avgitt en viktig vurdering av Maastricht-traktaten. EF, eller den europeiske union, er landenes redskap til å løse spørsmål de ikke alene råder over. EF er ikke en ny fremmed aktør i Europa, det er uttrykk for samlet politisk vilje og mål fra de landene som deltar.

Domstolen trekker et klart skille mellom en forbundsstat, som USA er, og det samarbeid mellom selvstendige stater med bruk av overnasjonal styring på visse områder, som EF er. Domstolen minner også om - og det er en viktig påminnelse - at det er folkene i medlemslandene som gjennom sine nasjonale parlamenter sikrer det demokratiske grunnlaget for den europeiske union. Omfanget av samarbeidet og fullmaktene til Unionen er fastlagt gjennom en avtale, og det vil kreve nye avtaler som alle land er enige i om disse fullmaktene skal utvides.

Dette er nok en viktig påminnelse. Debatten om Maastricht har vist at folk føler deler av EF-samarbeidet som fjernt og fremmed fra de problemene de møter i hverdagen. Folk - i EF-landene og i Norge- vil ikke ha overstyring fra Brussel. De ønsker at samarbeidet skal omfatte de sakene landene ikke greier hver for seg - men at mest mulig skal besluttes nærmest folks hverdag - og det vil fortsatt være nasjonalt og lokalt. Folk mister tillit til EF dersom fellesskapet oppfattes å drive med detaljstyring og unødig regelverk.

Dette er et kjernepunkt, og understreker en viktig bærebjelke i demokratiet - det at det er landenes innbyggere og velgere som ved å støtte opp om internasjonalt samarbeid skaper både rett og politisk grunnlag for det samarbeid som utføres. Om innbyggerne i EF-landene skulle vende seg bort fra EF og ikke ønske det lenger, da er selve grunnlaget for denne type samarbeid falt bort - og ingen traktatskrivelse kan tvinge sammen det som måtte ha mistet sitt grunnlag.

Derfor vil utviklingen framover vil gå skrittvis og ikke automatisk. Hvert skritt må ha et grunnlag i en målsetting som det er bredt ønske om å nå. Det er da hvert skritt får mening og framstår som rettmessig. Fortsatt vil det være slik at det er landenes nasjonalforsamlinger som gir en regjering sitt mandat. Det er en grunnleggende realitet i Europa.

Vi kan ta diskusjonen om en økonomisk og monetær union som et eksempel. Norge støtter de mål som Maastricht-traktaten setter på dette området. Det vil være i vår interesse at EF-landene, ikke minst våre nærmeste handelspartnere, lykkes i å

skape et område med stabile valutaer og økonomier i balanse. Derfor støtter Norge prinsippene og retningslinjene for det samarbeidet som skisseres på dette området.

Om EF-landene greier å samordne sin økonomiske utvikling ligger det i planene at det ska innføres en felles valuta. For at den såkalte tredje fase av den økonomiske og monetære union kan iverksettes med felles valuta, er det selvsagt av betydning at man oppnår tilstrekkelig økonomisk stabilitet til at man kan iverksette samarbeidet etter planen. Ikke minst er det viktig hvordan situasjonen stiller seg for våre nærmeste handelspartenere. Det kan vi ikke vite med sikkerhet i dag, flere år før en slik situasjon inntreffer. Derfor er det ingen automatikk i å innføre denne tredje fasen i samarbeidet. Det er faktisk et godt stykke fram - og det kan vi beklage. Med en åpen økonomi er vi særlig sårbare for valutauro i Europa.

Den tyske forfatningsdomstolen har fastslått at tidspunktet for iverksettelsen av den tredje fasen er å betrakte som en målsetting heller enn som en rettslig bindende frist. Det påligger landene å arbeide for å nå målet, men vi kan ikke i dag si om forholdene vil ligge til rette for det. Domstolen skriver at dersom stabilitetsmålet og konvergenskravene som er nedfelt i traktaten ikke er oppfylt, så er det ikke grunnlag for å innføre en felles valuta. Ved manglende stabilitet kan Tyskland, i følge domstolen, trekke seg ut av valutaunionen siden en slik situasjon i seg selv ville være i strid med traktaten.

En slik holdning gir mening. Det er i Norges interesse at landene i Europa lykkes i å skape ordnede og stabile valutaforhold. På dette grunnlag vil det være naturlig at Regjering og Storting vurderer situasjonen når overgangen til tredje fase i ØMU melder seg. Derfor er det helt naturlig og en selvfølge for oss, som for EF-landene Tyskland og Nederland, å forelegge spørsmålet om overgang til en felles valuta til vår nasjonalforsamling.

**

Om en drøy måned vil EØS-avtalen tre i kraft. Et felles marked av 18 land vil gi våre bedrifter nye muligheter som kan sikre grunnlaget for norske arbeidsplasser. EØS er helt nødvendig. Vi ville ha brakt oss selv i en meget vanskelig situasjon dersom landene i Europa ikke hadde fjernet unødige handelshindringer og gitt bedriftene like spilleregler og nye samarbeidsmuligheter.

EØS er helt nødvendig. Men i vår egen debatt må vi spørre om et felles marked kan være det endelige mål for vår deltakelse i europeisk samarbeid. Det er land i Europa som ønsker å redusere EF-samarbeidet til et spørsmål om marked og handel. Men Europa er mer enn en markeds plass. Ingen usynlig hånd styrt av markedskreftene kan hjelpe Europa til fred, arbeid og bærekraftig utvikling.

I vår egen debatt vil vi finne igjen de samme spørsmålene som står sentralt ellers i Europa; fred og sikkerhet, sysselsetting, miljø og velferd. Enkelte peker på at Regjeringen har valgt å kjøre fram de sikkerhetspolitiske spørsmålene. Men det er ikke nytt. Det rekker å gå tilbake til debatten Arbeiderpartiet førte i sitt eget partirådslag for å finne igjen sakene og store deler av den samme argumentasjonen som vi fører i dag. Analysen som førte til anbefaling og søknad om medlemskap har ikke endret seg. Tvert i mot. Vi trenger mer samarbeid i dagens Europa, ikke mindre.

Det spesielle med debatten om sikkerhetspolitikken er ikke Regjeringens argumentasjon, men den mangel på alternativer vi får presentert fra mange av de som avviser EF-medlemskap uansett forhandlingsresultat. Nei til EF sier at det ikke er deres ansvar å skissere alternativer. Det er selvsgat opp til organisasjonen selv å bestemme hva den mener den har ansvar for. Men all motstanden kommer i et spesielt lys når man suverent avviser å peke på hvilken vei Norge skal ta i den uoversiktlige tiden vi går inn i.

I utenriksdebatten fikk vi et sprikende bilde. Sp's leder ønsker å utvikle "all-europeiske strukturer" som et alternativ. Men hun vedgår at det ikke er noen politisk interesse for dette i de land som eventuelt skulle inngå et slikt løsere samarbeid. Det hjelper lite å kreve å bruke f.eks. KSSE til noe som andre ikke ønsker å bruke KSSE til. Sp holder fortsatt fram NATO som vårt fremste alternativ, og NATO er det bred oppslutning om skal opprettholdes og videreutvikles.

Krf ser nok for sin del sikkerhetspolitiske fordeler ved EF, men utad ønsker man seg et bredt samarbeid med alle andre organisasjoner som NATO, Nordisk Råd, KSSE og Europarådet.

SV har en enda mer krevende oppgave. SV er mot både NATO og EF. Men SVs leder er tilhenger av NACC, som er NATOs samarbeidsforum med de tidligere Warszawapaktlandene. Det ikke lett å se logikken, for uten NATO finnes intet

NACC. SV er altså for at noe de er i mot skal ivereta noe de er for. Det høres ikke enkelt ut. Men om man trekker resonnementet videre bør jo det bety at SV er for det EF gjør i forhold til Sentral- og Øst-Europa - selv om man er mot EF. For EF gir det aller meste av støtten til disse landene. Det er EF som utvikler handels- og samarbeidsavtaler som legger et viktig bindingsnettverk mellom øst og vest i et Europa som ikke lenger er delt. Det er EF disse landene landene søker seg i mot, for sikkerhet, markeder og økonomisk og teknologisk utvikling. Hvem skulle ha gjort denne jobben om EF ikke gjorde det? Ville det blitt mer støtte om EF-landene hadde handlet hver for seg?

For vår sikkerhet er det viktig at det som framstår som våre utfordringer også deles av de landene som står oss nærmest. I dag står vi overfor nye sikkerhetsutfordringer som ikke nødvendigvis er dekket inn i de ordninger der vi deltar i dag. I dag er sikkerhet mer enn sikkerhet mot militære trusler. Det handler om å bekjempe miljøtruslene. Det handler om å forhindre at etniske konflikter bryter ut i slike tilstander som vi ser i det tidligere Jugoslavia. Det handler om å håndtere flyktningeproblemene. Og det handler om å møte nye trusler sammen - som fra narkotikahandel og internasjonal kriminalitet. Det EF kaller en felles utenriks- og sikkerhetspolitikk handler bl.a. om samordnet innsats på disse mange nye områdene.

I Nord møter Russland Vesten. Vi er i dag det eneste NATO-land med felles grense til det som fortsatt er Europas største militærmakt. Vi har fått et innblikk i de store miljøutfordringene vi står overfor, fra nikkerverkene, atomkraftanleggene og dumping og usikker lagring av atomavfall.

Russland vil ikke greie å rydde opp i dette selv, det vil heller ikke vi. Vi er avhengige av omfattende internasjonale tiltak. Vi er avhengige av at Russland trekkes med i et bredt samarbeid med et stabilt og demokratisk Europa. EFs arbeid med å utvikle en felles utenriks- og sikkerhetspolitikk handler ikke først og fremst om å møte militære utfordringer. Like meget handler det om å forhindre at ustabilitet i Sentral- og Øst-Europa får feste og spre seg. Da trengs det samarbeid og assistanse langs et bredt spekter - og det spekteret bør også inkludere det nordligste av Europa.

**

Det er ingen av de politiske partiene som sier nei til internasjonalt samarbeid. Selv de nei-partiene som avviser både EF og EØS mener vi trenger et forpliktende samarbeid mellom landene, i hvertfall på noen områder.

Hvor skal vi da vende oss for å finne de kreftene og ideene som kan gi oss håp om en bedre utvikling på de områdene som er så viktig for oss - fred, sikkerhet, sysselsetting og velferd? Er det ikke her i Europa man er kommet lengst? I den verdensdelen som var arnested for demokrati, opplysningstid, humanisme og de moderne velferdssamfunnene. Hvor finner man et bedre grunnlag for å utvikle disse verdiene videre enn nettopp her - og i det samarbeid som er skapt mellom de land som har bygget på disse verdiene?

Arbeiderbevegelsen ville aldri forandret det norske samfunn hvis vi skulle ha ventet med å ta ansvar til Stortinget bygget fullt og helt på våre verdier. Vi måtte gå inn - søke innflytelse, vinne flertall og ta styringen. Den utviklingen som Europa skal igjennom fram mot år 2000 og inn i et nytt århundre, den vil også være en del av vår utvikling.

I vår verden av gjensidig avhengighet ser jeg ikke noe annet alternativ enn å gå inn i det europeiske samarbeidet og sammen med våre søsterpartier prege med våre verdier og holdninger - motivert av den tro vi har på at dette er den riktige kurs for mennesker som skal leve og ta ansvar sammen.